

ZAHRANIČNÍ VÝJEZDY ČESKOSLOVENSKÝCH VOLEJBALISTŮ – REFLEXE ZAHRANIČÍ OČIMA ČESKOSLOVENSKÝCH SPORTOVců V 50. A 60. LETECH 20. STOLETÍ¹

Šárka Rámišová

Foreign Trips of the Czechoslovak Volleyball Players: Foreign Countries as seen through the Eyes of Czechoslovak Athletes in the 1950s and 1960s

Abstract: The present paper focuses on the resumption of individual sports associations foreign relations after 1945, and how it was affected both by the resumption of international sport matches and by exit permits of Czechoslovak athletes. Travelling abroad used to be highly regulated in this period and not many citizens met the strict conditions applied. Athletes thus received a status of state representants, became to an extent, privileged and had to, therefore, meet certain requirements. They also gained access to information and insight unavailable to ordinary citizens. The study analyses the differences between the trips to the so-called “friendly”, i.e. communist, countries and to the West, from the amounts of money spent on representations abroad to the reception by the host countries. The study focuses mainly on volleyball representatives whose golden age spanned the 1950s and 1960s and who were therefore considered the sport elite promoting volleyball in the world, in this period. Athletes would commonly share their experiences from abroad and pass these on to their fellow citizens during organised discussions or personal meetings. After finishing their active career, some sports representatives were approached by foreign organisations and offered further engagement. Even such matters were, however, regulated by The Czechoslovak Union of Physical Education and Sport. The life experiences and paths of selected athletes, through documents, diaries and oral history interviews, map out their reflection on foreign countries and on the issue of otherness.

Key words: foreign trips – Pragosport – volleyball – international relations – Czechoslovak Union of Physical Education and Sport (ČSTV) – Czechoslovak national team – international matches

Contacts: Mgr. Šárka Rámišová, Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu, Národní muzeum, Vinohradská 1, 110 00 Praha 1, Česká republika, sarka_ramisova@nm.cz

„Mezinárodní sportovní styky jsou vhodným prostředkem k upevnění přátelství mezi národy a tím přispívají ke světovému míru.“²

Zahraniční výjezdy sportovců jsou bezpodmínečně provázané s kvalitou mezinárodních sportovních vztahů. Ty nemusely vždy korespondovat s oficiálními politickými vztahy daných zemí. V duchu myšlenky, že sport by měl být apolitický a národy spojovat a ne rozdělovat. Víme však, že případů, kdy se politika do sportovních klání vměstnala v období studené války, je mnoho.

V čase, kdy České země a Slovensko byly ještě součástí rakousko-uherské monarchie, se začaly mezinárodní vztahy teprve pomalu utvářet. Jedná se tedy o dobu, kdy jsme neměli politickou samostatnost, ale ta sportovní žila svým životem díky zakládání a rozvoji mezinárodních sportovních federací na konci 19. století. Jedním z nejdůležitějších orgánů byl Mezinárodní olympijský výbor, založený v roce

1894. Český olympijský výbor vznikl o několik let později, v roce 1899, nezávisle na rakouském. Přes jeho nesouhlas byla mezinárodní společností existence českého výboru oficiálně uznána. Mezi léty 1918 a 1939, tedy po vzniku Československé republiky, zahraniční styky narostly stejně jako množství nových sportovních svazů.³ Mezinárodních soutěží se účastnily především zámožnější vrstvy, protože svazy neměly dostatečný kapitál na plné hrazení účasti všech závodníků. I na olympijskou reprezentaci Československý olympijský výbor sháněl subvence, pořádaly se sbírky a přijímaly dary. Samotného sportovce mohl finančně podpořit jeho sportovní svaz, nebo – pokud byl jeho členem – i Sokol. Finanční participace závodníka na jeho zahraniční cestě byla ale vždy nutná. Tato spoluúčasť sportovce byla potřeba i v následujících desetiletích.⁴ V období válečného stavu se mezinárodní sportovní styky přerušily. Avšak po válce se vztahy opět rychle obnovovaly a rozšiřovaly.

¹ Předložená studie vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2017/29, 00023272).

² Archiv tělesné výchovy a sportu Národního muzea (dále jen ATVS NM), fond (dále jen f.) Československý olympijský výbor (dále jen ČSOV), Mezinárodní styky čs. sportovců, s. 1.

³ Tamtéž.

⁴ Situace se postupně měnila až na počátku 60. let 20. stol.

Počátky mezinárodních styků si v článku konkretizujeme na příkladu volejbalu,⁵ který se u nás začal hrát v roce 1921. Oficiálně první mezistátní utkání ve volejbale se konalo 27. 8. 1946 v Praze ve vinohradském Sokole s týmem Francie.⁶ V předvečer zápasu se sešli zástupci polské, francouzské a české federace a rozpracovali založení Mezinárodní volejbalové federace.⁷ První snahy o vytvoření takového svazu lze datovat již rokem 1931, nicméně první Mistrovství světa mužů a Mistrovství Evropy žen se uskutečnilo právě v Praze na Štvanici v roce 1949. Dříve byly styky se zahraničními soupeři nepatrné a nedosáhly reprezentace států, byla to spíše jen přátelská utkání tehdejších sportovních organizací.⁸

Po druhé světové válce se do státní reprezentace sportovních týmů neinvestovalo mnoho peněz, proto když jelo naše družstvo k odvetnému utkání do Francie v roce 1947, stěžilo se sháněly prostředky pro koupi 12 teplákových souprav, trenýrek a triček. Tato výstroj pak sloužila i pro jiné sportovce v několika dalších letech. Celkové náklady na tento zájezd vyšly pro jednu osobu na 5 000 Kčs. Náklady byly rozděleny mezi účastníky, kteří museli přispět do výše 2 000 Kčs.⁹ Za celkový obnos uhradil Československý volejbalový svaz veškeré náklady za vystavení cestovního pasu a výlohy spojené s pobytem, jízdou, ubytováním, jídlo a kapesné na 14 dní. Každý hráč obdržel na dobu pobytu 50 franků. Bylo jim řečeno: „*Berte to jako levnou dovolenou, kterou Vám poskytneme*“.¹⁰ Pokud hráč nebyl schopen náklady pokrýt, mohl požádat svůj klub, zda by mu neposkytl podporu. V období konce 50. let a počátku 60. let 20. století se všeobecně zlepšovaly podmínky vrcholových sportovců. S dosaženými mezinárodními úspěchy se dostavily i vyšší dotace na státní reprezentaci.

Československý volejbal v 50. a 60. letech zažíval svůj vrchol, kterého už nikdy v takovém rozsahu v pozdějších letech nedosáhl.¹¹ Toto období je dodnes nazýváno „zlatou érou“. Díky mezinárodním úspěchům československé reprezentace sílila i obliba tohoto sportu mezi lidmi. Volejbal, v této době nazývaný spíše odbíjená, se stal výrazným prostředkem státní reprezentace a samotné prezentace úspěchů našich sportovců a země ve světě. Jedním z důkazů je i představení československé odbíjené v roce 1958 na mezinárodním veletrhu EXPO 58,¹² kde naši sportovci sehráli několik exhibičních utkání. Do zahraničí vyjízděly jednotlivé kluby

na přátelská utkání, ligové závody, exhibice a výběrová reprezentace na mezinárodní utkání, mistrovství světa, mistrovství Evropy aj. Úspěchy naší volejbalové reprezentace vzbudily v zahraničí mimořádný zájem a začal být používán termín „česká volejbalová škola“. Za jednoho z tvůrců této školy byl považován trenér reprezentace Josef Kozák.¹³ On i jiní začali být atraktivními pro zahraniční kluby, které měly zájem se ve hře zkvalitnit a umisťovat se na lukrativnějších pozicích ve výsledkových tabulkách, proto začaly naše volejbalisty hojně zvat na stáže, kde by své zkušenosti naši hráči a trenéři mohli předat. O realizaci těchto angažmá však rozhodoval Československý svaz tělesné výchovy (dále jen ČSTV).

Veškeré pořádání zápasů s mezinárodní účastí bylo vždy zapotřebí organizovat v rámci možností zahraničních sportovních vztahů, dohod a jednání. Každý klub měl samozřejmě i svou základnu mezinárodních sportovních kontaktů. Na každou cestu bylo třeba pozvání hostitelské země a závazek, že uhradí ubytování a stravu. Jen výjimečně byla zahraničními partnery hrazena doprava. Stávalo se tak, že si sportovci brali i své osobní automobily.¹⁴ V tomto případě bylo nutností nahlásit předem státní poznávací značky, které byly na hranicích kontrolovány.¹⁵ Počet členů výprav byl zpočátku minimální. Rozhodčí, lékař ani žádný další z členů pozdějšího realizačního týmu tehdy s družstvem nepracovali, a proto s ním také nejedli. Dorozumívání si zajišťovali rovněž členové výprav sami dle svých jazykových schopností.

Aby vybraný hráč mohl vycestovat, musel vyplnit kádrový dotazník, příslušný svaz mu pak nechal zhotovit cestovní doklad. Pro vystavení cestovního pasu museli sportovci předložit: osvědčení o státním občanství, křestní list, oddací list, policejní bytovou přihlášku, osvědčení o státní spolehlivosti.¹⁶ Vysokoškolsky vzdělaní sportovci před odjezdem odevzdali diplom, pánové vojenské doklady. Potřebná dokumentace obsahovala tři fotografie a rovněž popis osoby: obličej, barva očí, barva vlasů, výška postavy. Popis mimopražských účastníků musel být potvrzen Sborem národní bezpečnosti nebo městským národním výborem. Protože nebylo profesionálních sportovců a všichni měli svá občanská povolání, bylo zapotřebí získat i potvrzení o uvolnění ze zaměstnání. Plat po dobu nepřítomnosti pracovníka refundoval Ústřední výbor Československého svazu tělesné výchovy

⁵ Volejbal vymyslel v roce 1895 William G. Morgan ze Spojených států amerických. Do Československa se dostal v roce 1919. O tři roky později (1921) byl založen „Volleyballový svaz“ u pražské YMCA. První Mistrovství republiky mužů se uskutečnilo v roce 1924. V roce 1946 vznikl samostatný volejbalový svaz a byly položeny základy budoucí mezinárodní federace FIVB. Ten samý rok se konalo první mezinárodní utkání mezi Československem a Francií (3:0).

⁶ Za účasti 5 000 diváků ČSR vyhrála 3:0.

⁷ Fédération Internationale de Volleyball (dále jen FIVB).

⁸ Například reprezentace Vysokoškolského sportu, YMCA nebo Sokol sehrály několik exhibičních utkání.

⁹ ATVS NM, f. Volejbal, Vladimír SPIRIT, O prvním poválečném zájezdu volejbalistů do zahraničí, s. 9–13.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Zlatá éra československého volejbalu začala zlatou medailí na 1. ME v Itálii 1948 a po roce 1966 ještě pokračovala 1. místem na MS 1966 v Praze, 2. místem na ME 1967 v Turecku, 3. místem na OH 1968 v Mexiku a skončila 2. místem na ME 1971 v Itálii. Těchto akcí se však Karel Paulus nezúčastnil.

¹² ATVS NM, f. Volejbal, Deník Karla Pauluse rok 1958.

¹³ Josef Kozák (1920–2000) byl volejbalista, přezdívaný Kozina. Hrál v pražských klubech AFC Waldes a SK Slavia. Byl akademickým reprezentantem ČSR a mistrem světa z první poválečné univerziády (SALH) v Paříži 1947. Později jako trenér působil u ligových družstev mužů Slavia VŠ Praha (mistrovský titul v roce 1964) a žen Slavia Praha IPS. V letech 1953–1960 úspěšný trenér reprezentačního družstva mužů ČSR a ČSSR s účastí na dvou MS a dvou ME se získal tři zlatých a jednu stříbrnou medaili. V zahraničí pomáhal vytvořit moderní koncepci přípravy místních reprezentačních družstev (Francie, Itálie, Jugoslávie, Rakousko). Nejvýraznější úspěchy zaznamenal v Itálii, kam byl v roce 1967 angažován k národnímu družstvu mužů.

¹⁴ Neplatí při reprezentačních utkáních.

¹⁵ Miroslav JANDA, *Začalo to volejbalem, skončilo kriminálem. Třináct zážitků z volejbalových zájezdů*. Vydáno jako soukromá neprodejná publikace, 2007, s. 20.

¹⁶ Potvrzení bezpečnostního referátu okresního národního výboru nebo okresní správní komise, že není námitek proti vydání cestovního pasu.

Karel Paulus sepsal při svých cestách více než 50 deníků. Některé i rozdával svým blízkým. Archiv tělesné výchovy a sportu Národního muzea.

(dále jen ÚV ČSTV) zaměstnavateli. Reprezentanti měli na soustředění a pro mezinárodní styky věnovat nejméně 50 % své dovolené na zotavenou.¹⁷ Pro sportovce to vše ale obnášelo minimum starostí. Kvůli špatným výjezdním podmínkám byla cesta do zahraničí pro většinu obyvatelstva nedostupná. Pokud měl sportovec štěstí a patřil mezi výběr či reprezentaci, byla to pro něj jediná možnost, jak se za hranice dostat. Zpravidla se však již jako soukromé osoby s rodinou do zahraničí dostávali velice obtížně.

Téměř privilegovanými sportovci, vyjíždějícími nejčastěji do zahraničí, se stali členové armádního klubu. Výběrový resortní Armádní tělovýchovný klub (dále jen ATK) byl zřízen v roce 1948 Ministerstvem národní obrany, později byl přejmenován na Ústřední dům armády (dále jen ÚDA). O čtyři roky později v roce 1957 se z něj stala Dukla.¹⁸ Její členové měli výsostné postavení na sportovním poli, ale také v poskytovaném zázemí. To vzbuzovalo u jiných týmů častou nevoli. Platilo to tak i u volejbalistů. Dlouholetým členem armádního klubu byl i Karel Paulus.¹⁹ Během své sportovní kariéry, jako hráč a trenér, absolvoval na šest desítek zahraničních zájezdů. Od své první zahraniční cesty v roce 1953 si Karel Paulus psal deníky, ve kterých zaznamenával nejen informace o vzájemných utkáních, ale také své kulturně historické postřehy z navštívené země. V Archivu tělesné výchovy

a sportu Národního muzea jich nalezneme na padesát.²⁰

Karel Paulus zvolil volejbal jako svůj sport pro jeho týmového ducha. Jak sám uvádí ve své knize: „Mám rád týmové sporty, kde je dobrá parta a kde jednotlivec tolik neznamená.“²¹ Během základní vojenské služby byl zařazen do ÚDA, později Dukly Kolín, které už jako voják zůstal věrný. Přes svou nevelkou postavu byl velmi užitečným hráčem v poli a pro své akrobatické výkony v zápasech byl přezdíván Kaučukovým dědkem.²² Spoluhráči a kamarádi na K. Pauluse vzpomínají jako na velmi poctivého v přípravě i v tom, jak si psal veškeré poznatky, zážitky a výsledky ze všech sportovních utkání a akcí, kterých se zúčastnil. Tyto poznámky si psal všude na svých cestách, kde měl trochu volného času, ve vlaku či v letadle. Byl velice skromným a až příliš šetrným člověkem. Mezi spoluhráči byl proslavený tím, že si při zájezdech po republice objednával velmi často jedno z nejlacinějších jídel – sekanou s bramborovým salátem, zatímco si ostatní dávali „do nosu“. Byl střídmy a vyhýbal se alkoholu. Podle vzpomínek si zpočátku do restaurace nosil i jídlo od maminky z domova a číšníkovi si říkal o talíř a příbor. Brzy jej však tento etický přestupek spoluhráči odnaučili.²³ Tím se vysvětluje i pečlivost při zapisování poznatků o životní úrovni obyvatel navštívené země, jejich průměrné výdělků, ceny potravin a zboží. Zaznamenával si místní historii a osobní objevy a cestovatelské zážitky. V denících nalezneme Paulusova „zahraniční poprvé“, stejně tak i přerod ve zkušeného cestovatele, který předává své poznatky novým spoluhráčům. Bohužel namísto nadšení, které z deníků bylo patrné na počátku, se časem vykrytal stesk po rodině, ženě a synovi. Samotným zahraničním zájezdům předcházelo soustředění, které se konalo často mimo místo bydliště. Nebylo výjimkou, že sportovec byl odloučen od rodiny přes měsíc. Jedním z důvodů, proč začal se svými deníkovými zápisky, byla i potřeba reprodukovat zážitky rodině a přátelům, kteří byli lační po informacích překračujících jejich obzory.

První Paulusova cesta do zahraničí v roce 1953 byla i prvním startem za národní mužstvo na Festivalu mládeže a studentstva. Poprvé při té příležitosti letěl letadlem. Cílem cesty byla „Paříž východu“, Bukurešť. Cesta letadlem typu Dakota trvala s mezipřistáním pět hodin. Byl spoluhráči přinucen sednout si dozadu, kde to nejvíce cloumalo. Na nezvyklý pocit si brzy přivykl a už začal zapisovat do svých deníků nové poznatky. Sportovci obdrželi na cestu minimum valut a stravenky na jídlo, ne však na tekutiny. Sportovec, pokud má vydat nejlepší výkon, je nucen správně se stravovat, v zahraničí obzvláště. Setkání s cizí, často nezvyklou kuchyní se může na nepřivýklém organismu projevit. Navíc kvalita vody

¹⁷ ATVS NM, f. Volejbal, sbírka oběžníků KNV, ročník 1954, částka 9, poř. č. 130.

¹⁸ *Sport se jménem Dukla*, Brno 2008, s. 29–40.

¹⁹ Karel Paulus (1933–2003) byl spoluhráči přezdíván Sokolíkem, Šotkem, a pro svůj vysoký výšok u sítě i Kaučukovým dědkem. Byl všestranným sportovcem, sokolem, atletem (jako dorostenec byl na mistrovství republiky druhý v hodů diskem a pátý ve vrhu koulí), fotbalistou (hrál divizní soutěž ve fotbale ve Dvoře Králové nad Labem), lyžařem (člen reprezentačního družstva lyžařů pro severskou kombinaci) a volejbalistou (od 1949 v dresu Bílé Třešně). Volejbalu se věnoval již během základní vojenské služby v ÚDA Praha, kde zůstal. Od roku 1953 se stal reprezentantem ČSSR. V roce 1958 byl převelen do Dukly Kolín. Po skončení hráčské kariéry se v roce 1967 stal trenérem Dukly Jihlava, od 1970 Dukly Liberec. V letech 1972–1973 byl trenérem reprezentace ČSSR.

²⁰ ATVS NM, f. Volejbal.

²¹ Karel PAULUS – Josef PLÁŠIL, *Byl jsem při tom. Zlaté roky našeho volejbalu*, 1995, s. 15.

²² Tamtéž, s. 20.

²³ Václav ŽIDŮ, *Zlatá éra volejbalu aneb čtrnáct let v dresu se lvíčkem*, Praha 2009, s. 198.

Mistři světa z Paříže 1956, zleva Ladislav Synovec, Jaromír Paldus a Josef Musil. Fotoarchiv Oddělení tělesné výchovy a sportu Národního muzea.

tekoucí z vodovodu nebyla příliš vysoká, a tak se snažili pít pouze kupovanou minerální vodu, té však byl nedostatek. Střevní epidemie se tak týmu nevyhnula, skolila i samotného K. Pauluse, který strávil týden na pokoji o čaji a suchém pečivu a zapisoval postřehy z Rumunska. Zajímal se o životní úroveň, ceny zboží, platy dělníků, kulturu a místní lid. Když sledoval město, shledával je nehezské a špinavé. Při sledování lidí v něm všiml si především žen. Zaujaly jej ty, které nenosily podprsenky. Podle jeho slov: „*Snad je to v důsledku veder.*“²⁴ Zároveň však konstatuje, že u starších dam to jako estetické neshledává, a dodává: „*... je to asi pohodlnější.*“²⁵ Tato humorná připomínka ale svědčí o různosti pojmání vkusu, etiky, místního koloritu, které si návštěvník ciziny všiml. Kulturní odlišnosti pozoroval i mezi protihráči. Poprvé v životě viděl černocho, Korejce i Číňana. Při večerních oslavách tančili s Brazilkami. Byl nadšený, že přes neznalost řeči si lidé uměli porozumět, a blízkost jednotlivých národů se mu zalíbila. Jeho poznatky se téměř neliší od objevitelů nových zemí, kteří okem pozorovatele sledují vše „jiné“ kolem sebe. Osobní „poprvé“ této cesty završilo setkání s jeho sportovním idolem, vytrvalcečkým běžcem Emilem Zátopkem, který byl stále obtěžován davy. Vážil si okamžiku, kdy se seznámili a na něj navázali téměř čtyřicetiletým přátelstvím. Volejbalisté tyto mezinárodní zápasy ukončili na třetí pozici a čekala je cesta zpět. Organizování zahraničních cest bylo ještě zcela živelné, bez dokonalých příprav. Místo letu do Československa museli nečekaně absolvovat 42 hodin ve vlaku třetí třídy bez vody, ve vysokých vedrech a za špatných hygienických podmínek. Zde už se jako státní reprezentace opravdu necítili.

O dva roky později je čekala cesta na zcela jiné úrovni. Československá volejbalová reprezentace spolu s K. Paulusem dosahovala ve světě vyšších výkonů a úspěchů, díky kterým v Číně představovali hru volejbal na dvou desítkách přátelských a exhibičních utkání. Jejich styl hry zajímal tre-

Kapitán vítězného mužstva ČSR na MS ve volejbalu 1956 Zdeněk Malý s pohárem na titulní straně sportovního časopisu Stadion. Archiv tělesné výchovy a sportu Národního muzea.

néry z Číny i Tibetu. Cesta do Pekingu vyšla na osobu na 4200 Kčs a zcela ji hradilo ÚV ČSTV, protože o ni mělo eminentní zájem. V deníku nalezneme zápis: „*Jsmo vůbec první českoslovenští sportovci, kteří jedou do Číny, a náš zájezd má proto veliký význam pro navázání dalších styků. Vydali jsme se na dalekou cestu – vzdušnou čarou asi 12 000 km dlouhou, s radostí a plni očekávání nových věcí a zemí, které spatříme. Jen málo lidí je dopřáno shlédnout obrovskou Čínu, a velmi si toho vážíme, že nám to bylo umožněno.*“²⁶ Cesta do Pekingu obnášela v roce 1955 celých 27 hodin v letadle a 38 hodin vlakem. Pro mnoho přestupů, které je čekaly, se na pár dní uchýlili do Moskvy. Překvapila je veliká zima a půl metru sněhu, což nečekali. Je zajímavé porovnat informace, které lidé o daných zemích měli dostupné, s jejich vlastními poznatky. I když se o tom nikdy K. Paulus nezmiňuje, je více než zřejmé, že se na cestu připravoval stejně důsledně jak po fyzické stránce, tak po informační. Zájezd byl koncipován programově. Hráči většinou již před odjezdem znali místa zastavení, oficiálních návštěv, termíny rozlosovaných zápasů. Ve svém programu měli při zmíněném zájezdu naplánovanou i návštěvu známých míst a stadionu Dynamo. Více než dvacet let před vybudováním metra v Praze se setkal s metrem v sovětské metropoli. „*Po dlouhém pásu, z kterého se staly po chvíli schody, jsme se dostali*

²⁴ ATVS NM, f. Volejbal, Deník Karla Pauluse. Festival mládeže a studentstva. Bukurešť 1953, s. 6.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ ATVS NM, f. Volejbal, Deník Karla Pauluse, Čína I. 1955.

Z finálového utkání na Mistrovství Evropy ve volejbale mužů mezi týmem ČSR a Rumunskem konaného v roce 1958 v Praze. Fotoarchiv Oddělení tělesné výchovy a sportu Národního muzea.

dolů do stanice. Dlouho jsme nečekali a přijel elektrický vlak. Stálo tam hodně lidí a tak jsme si mysleli, že je necháme nastoupit – velmi jsme se divili, že se tak tlačí v překot. Ale hned jsme dostali vysvětlení, když nám dveře zavřely před nosem a vlak rychle zmizel. On totiž čeká 30 vteřin od zastavení a poté odjíždí, i kdyby bylo venku tisíc lidí a uvnitř volno. Je to nutně, neboť jezdí rychle za sebou v jednodominutových intervalech. Je to něco ohromného. Vlak jezdí rychlostí 70–90 km a má úžasně rychlý start. Hned jede naplno a téměř bezhlučně. Samotné stanice vybudované v hloubce 50–90 m jsou velmi prostorné a krásně vybavené. Samý leštěný kámen, mramor a krásné malby. Všude jsou pojízdné schody, které rychle dopraví nahoru. Je zde jedna okružní linka s 12 stanicemi a další tři, které je protínají. Stojí 50 kopějek.²⁷ Své postřehy komparuje se svými znalostmi z literatury a z médií. Porovnává stav životní úrovně a konstatuje, že značná podobnost mezi naší a navštívenou zemí je. „Stojí se fronty stejně jako u nás, ale zboží je dražší a obchody ještě hůře vybavené.“²⁸ Zaznamenává si i překvapení z množství

vojáků na ulicích, či přemíry žen ve vysloveně mužských profesích, jako třeba na stavbách. Nebyli by to muži, kdyby nehodnotili vzhled samotných žen, který nesplňoval jejich estetické požadavky. Oblečení žen jim přišlo nemoderní: „...ty naše by si je na sebe rozhodně nevzaly!“²⁹ Paulus však uznává, že na charakter lidí to nemá vliv: „Jsou zde prostí, ale dosti milí.“³⁰ Protože však sportovci neobdrželi valuty, nemohli zakoupit pro rodiny žádný suvenýr. Od aerolinek, které zajišťovaly ubytování, dostali jen poukázky na jídlo, ty však nehradily vodu, a tak jim museli chodit pít na toalety. Slavnostní přivítání reprezentace na letišti v Pekingu, kam se zájezdem přelétali, bylo předzvěstí jiného komfortu, kterému se tým po celý pobyt těšil. Těchto kulturních střetů zažili mnoho.

Hráči byli mile překvapeni oblíbeností své země v Číně, která se projevovala vřelým přijetím vítajících davů, kamkoliv přijeli. Téměř všude poutali velkou pozornost, a to nejen svou fyziognomií. Povinností sportovní reprezentace této doby bylo suplovat politickou reprezentaci, avšak s lid-

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Tamtéž.

Program.

středa 22/4:

- 18.18 Příjezd čl. družstva na hlavní nádraží v Kodani.
Jízda do noclehárny osobními auty.
19.00 Večeře v jídelně noclehárny.
19.45 Odjezd osobními auty na krátkou návštěvu a přivítání
u předsedy spolku odbíjené v Dánsku. Čaj nebo káva.
22.45 Příjezd do noclehárny.

čtvrtek 23/4:

- 8.00 Snídaně a zabalená svačina (vlastně studený oběd,
dánsky: frokost).
10.00 Prohlídka Kodaně.
13.00 V restauraci KFUM každý jí svůj balíček jídla. Sodovku,
kávu, mléko nebo čaj platí dánský volleyballový spolek.
14.00 Instruktor dr. Češpiva instruuje v Tělocvičném ústavě
s částí čl. družstva. Ostatní členky družstva
v obch. domě Magasin du Nord.
18.00 Večeře v jídelně noclehárny.
20.00 Instrukce kodaňských v Tělocvičném ústavě, Nørre allé 51.
22.45 Příjezd do noclehárny.

pátek 24/4:

- 8.00 Snídaně a zabalené jídlo.
10.00 Instrukce v škole Efterslægten, Hyrdevangen. Tentokrát a
napříště se zúčastní všichni pozvaní instruktoři.
12.30 Jídlo v Bellahøj-Hallen.
13.00 Utkání v " " "
18.00 Večeře v jídelně noclehárny.
20.00 Volno.
22.45 Zpět v noclehárně. Nejpozději.

sobota 25/4:

- 8.00 Snídaně a zabalené jídlo.
10.00 Instrukce ve škole Efterslægten, Hyrdevangen.
13.00 Jídlo v Bellahøj-Hallen.
13.30 Utkání.
18.00 Večeře v jídelně noclehárny.
20.00 Slavnostní večer.
23.45 V noclehárně (tentokrát s povolením).

neděle 26/4:

- 8.00 Snídaně a zabalené jídlo.
10.00 Instrukce ve škole Bellahøj, Degnemose allé.
13.00 Jídlo v OM-Hallen, Nørre allé 53.
14.00 Utkání v OM-Hallen.
18.00 Večeře v jídelně noclehárny.
19.00 Večer na rozloučenou u Dánů.
22.45 Zpět v noclehárně.

pondělí 27/4:

- 6.30 Snídaně.
7.00 Odjezd z noclehárny osobními auty.
7.40 Odjezd z hlavního nádraží v Kodani.

Adresa noclehárny:

Københavns Vandrehjem
Herbergsvejen
Brønshøj.

VZOR.

Z P R Á V A

vedoucího zájezdu čs.sportovců do zahraničí.

1. **Záhlaví** : Zpráva vedoucího o zájezdu
/např.: mužstva kopané k mezistátnímu utkání do
Maďarska ve dnech /
2. **Hlavní údaje** : Datum odjezdu, návrat, počet osob
Cesta uskutečněna vlakem-letadlem. Celková doba pobytu
v zahraničí. Zajištění dopravy tam i zpět.
Seznam osob : /s uvedením funkcí/
3. **Příprava na zájezd** : Stručně uvést datum a místo, počet osob v přípravě, zda
pod dohledem trenéra, ústřední sekce atd. Vybavení výpravy,
případné nedostatky.
4. **Průběh zájezdu** : Uvést stručně cestu tam a zpět, program pobytu s případ-
nými význačnými událostmi, ubytování, místní doprava, strav-
ování a případ.nedostatky. Zhodnocení orga.zajištění
podniků v zahraničí. Styk se zastup.úřadem CSSR, styk
s ČTK nebo jiným čs.tiskem.
5. **Sport.-technické zhodnocení** : Výsledky : místo utkání, datum utkání, výsledek
počet zúčastněných zemí, oddílů nebo jednotlivců.
Příloha : zpráva trenéra 6x
6. **Politické zhodnocení zájezdu** : Politický ohlas a význam zájezdu, styk s masovými dělnickými
sport.organizacemi v zahraničí, ohlasy tisku, články v no-
vinách, v rozhlasu, v televizi. Zda měl někdo patronát
nad výpravou. Besedy na závodech, styk s krajaný, event.
postoj emigrantů. Jak se jevil zájezd v širokých vrstvách
lidu.
7. **Zhodnocení jednotlivců** : Chování výpravy, vystupování jednotlivců. Mimořádné závady
připojit jednou ve zvláštní zprávě v zalepené obálce pro
kádrové oddělení UV ČSTV.
8. **Zdravotní zhodnocení** : Uvést, jak po této stránce bylo pečováno o výpravu. Závady.
Byl-li s výpravou lékař, uvést, zda lékař podal zprávu
zdravotnímu oddělení.
9. **Hospodářské zhodnocení** : Vyúčtování přidělených platidel v hotovosti nebo šeku,
akreditivu atd. /Doklady s podrobným vyúčtováním připojit
jako zvláštní přílohu-jednou, vypracovanou podle vzoru,
který vedoucí obdrží v mezin.oddělení. Doklady o vydáních
i o případných příjmech za cestovné, utkání atd.
10. **Dary** : a) jaké a komu předány
b) jaké oficiální a osobní dary obdržela výprava
11. **Závěr** : Jak celkově splnil zájezd dané předpoklady, co je nutno
zlepšit, vynechat, doplnit, zařídit.
Konkrétní úkely pro : a) sekci
b) mezinárodní oddělení
c) jiné složky.

Formulář zprávy vedoucího zájezdu čs. sportovců do zahraničí, kterou musel odpovědný trenér mužstva odevzdat po příjezdu na ČSTV. Archiv tělesné výchovy a sportu Národního muzea.

Hana Vacková-Synovcová. Fotoarchiv Oddělení tělesné výchovy a sportu Národního muzea.

šťější tváří a na místech bližších obyčejnému lidu, která se politické garnituře více než hodila. Sportovní delegace měla stanovený jasný program na každý den, obsahující návštěvy památek, sportovišť, místního průmyslu, institutu tělesné výchovy a sportu, ale i recepce na velvyslanectví. Na všech sehraných zápasech se zahraničními týmy i nejlepším čínským mužstvem z Ústředního domu armády byla vysoká návštěvnost. Otázkou by bylo, do jaké míry diváci přišli dobrovolně nebo jim to bylo, přinejmenším, doporučeno. Jednou přišlo až 11 tisíc lidí, které musela hlídat i místní policie. Volejbal byl v Číně v padesátých letech 20. stol. relativně mladým sportem s mnoha sportovišti, i když ne valné kvality. „Hráli sice v prachu, ale s nadšením,“³¹ zapisuje si K. Paulus do deníku. Českoslovenští hráči sehráli roli propagátorů a učitelů tohoto sportu, o který byl v zemi velký zájem. Nestávalo se příliš často, aby zahraniční sportovní reprezentace byla puštěna mimo vytyčený prostor. Tento zahraniční zájezd to však umožnil. Výprava měla možnost poznat území mimo „turistický“ prostor s přiděle-

Letenka Hany Synovcové do italské Catanie. Archiv tělesné výchovy a sportu Národního muzea.

Hana Synovcová se sicilským týmem Mediteranea Catania. Fotoarchiv Oddělení tělesné výchovy a sportu Národního muzea.

ným průvodcem. Mohli tak porovnat životní úroveň obyvatel Pekingů s venkovem. Vedle obdivu k vysoké kulturní tradici je zaskočila bída vesničanů. Cestou vlakem viděli poprvé v životě rýžová pole a vznikl tak záznam v deníku: „Asi jim teď hodně přšelo, protože mají pole zcela podmáčená.“³² Cílem cesty se stala vesnice, nad kterou měla patronát česká vesnice Vinařice u Kladna. Místní lidé jim s díky představovali, co za subvence z ČSR pořídili. Byla to nově postavená ošetřovna a nedávno získaný nový traktor, který opatrovali „jak malé děcko“.³³ Neměli toho moc, ale pohostinní byli.³⁴ Mentalitu lidí si pozorovatelé pochvalovali, zvláště jejich vychovanost, úslužnost a spořádanost, např. ve frontách.³⁵ Zájem K. Pauluse přesahoval množství informací podávaných v turistických průvodcích.

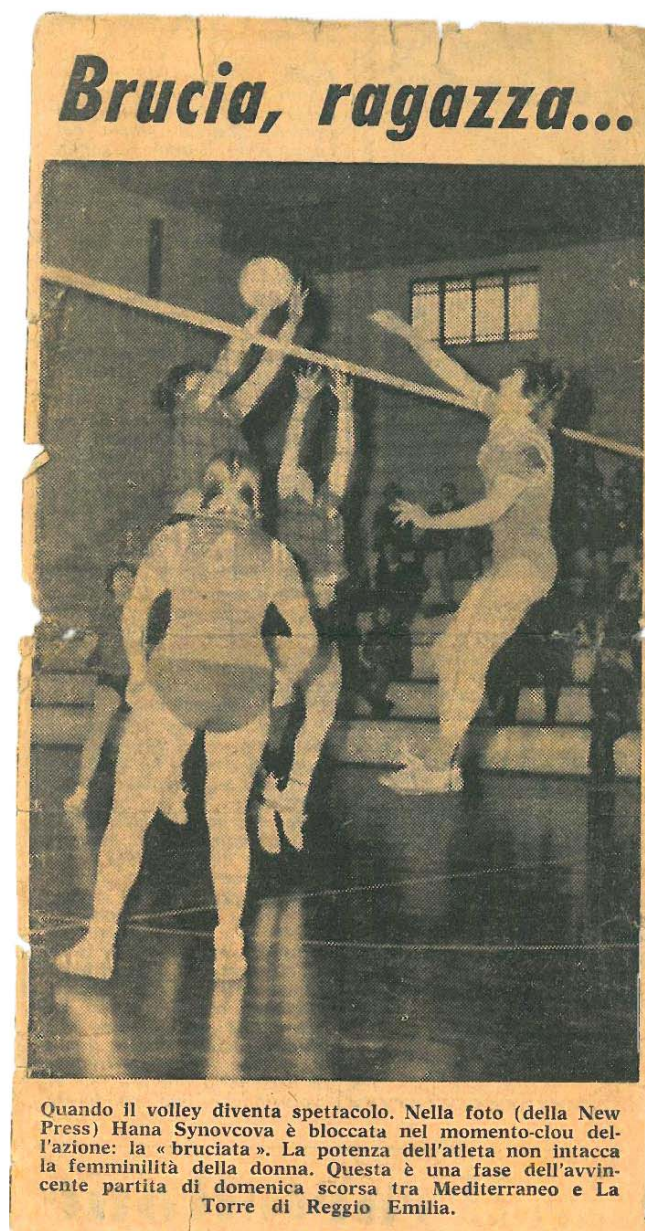
³¹ ATVS NM, f. Volejbal, Deník Čína II., s. 20.

³² Tamtéž.

³³ Tamtéž.

³⁴ K. Paulus si všiml všudypřítomných ušmudlaných dětí, které se nad cizincem podivovaly a nevěděly, co si o něm mají myslet. „Mají velké tmavé oči, bílé zuby a jsou velmi roztomilí. V dospělosti se však podle nich ta roztomilost vytrácí.“ Tamtéž.

³⁵ ATVS NM, f. Volejbal, Deník Čína II., s. 20.

Novinový článek z místních sicilských novin, kde je hrající trenérka Hana Synovcová oslavována, 1969. Archiv tělesné výchovy a sportu Národního muzea.

Vyptával se nejen na místní historii, ale také na fungování ekonomiky, školství, zásobování obchodů, na platy nebo pozice zaměstnanců a zaměstnavatelů.³⁶

Takovéto požadavky na informace měl v každé navštívené zemi. V průběhu let se zvyšovaly standardy pro cestování i přísun peněz ze svazu. Vždy ale k obdrženým valutám sháněli sportovci nějaké navíc z jiných zdrojů a někteří je pašovali přes hranice. Dostávali rovněž informace, kde v za-

Hana Mašková při svém působení v americkém ledním revue Holiday on Ice, po ukončení aktivní sportovní kariéry v roce 1970. Fotoarchiv Oddělení tělesné výchovy a sportu Národního muzea.

hraničí peníze mohou ještě vyměnit. Sháněli spojení na Českoslováky v zahraničí, které kontaktovali. Pokud to bylo možné, vezli s sebou i žádané tuzemské zboží, které bylo možné směnít. V tomto se sportovní cestovatel s běžným turistou nelišili.

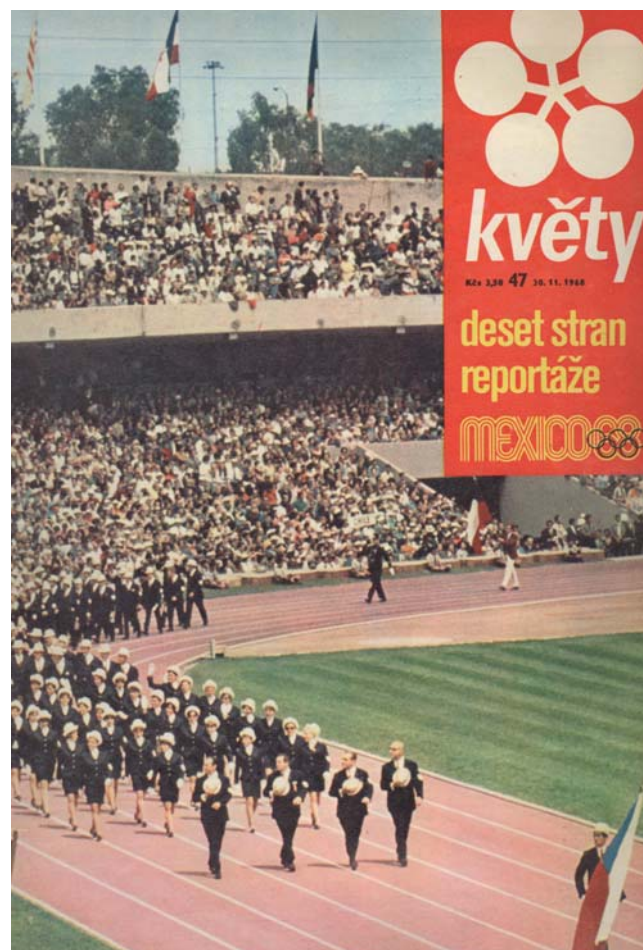
První cesta na Západ K. Pauluse mířila do Francie v roce 1956, s mezipřistáním v Bruselu.³⁷ Do Paříže dorazila čs. reprezentace pět dní před zahájením Mistrovství světa ve volejbale mužů. Zájezdy na Západ byly vždy náročnější, především finančně, protože nebyly hostitelskou zemí plně hrazeny. Hráčům se kupodivu nedostalo takového komfortu, jakému přivykli na Východě. Nebyli delegací vítanou na letištišti a i odvoz na hotel si museli zajišťovat sami z rozpočtu, který měli přidělen na náklady zájezdu.³⁸ Významnost sportovních klání v deníkových záznamech převažuje nad cestovatelskými postřehy. V rámci připraveného programu museli sportovci absolvovat oficiální recepce, návštěvy výrobních podniků, ale měli domluvené také návštěvy památek s průvodcem. V tomto případě navštívili Versailles, Notre Dame, Louvre, prohlédli si i městskou část Pigalle, prosla-

³⁶ Průměrný měsíční plat dělníka činil dle zápisků K. Pauluse 93 jüanů. Zaměstnanci podniků měli zajištěnou stravu v jídelnách, kde je to však stálo téměř polovinu platu, ovšem se snídaní a večeří. Byty jim stavěl zaměstnavatel. Nejlepší pracovníci bydleli zadarmo. V závodu byly k dispozici jesle. K. Paulus se zajímá i o soukromé podnikání. Zapisuje si tři druhy podniku: státní, polostátní a soukromý. Všichni však byli povinni mít stejné ceny. V rukou kapitalistů, „...kteří se ovšem nechovají nijak špatně proti zřízení!.“ byla hlavně femesla a malé obchody. Podniky se neznarodňovaly dle počtu zaměstnanců, ale podle poslušnosti k zřízení. Neexistovala povinná školní docházka, pro nedostatek učitelů.

³⁷ ATVS NM, f. Volejbal, Deník Karla Pauluse Paříž 1956, Mistrovství světa.

³⁸ Každý hráč obdržel 15 000 franků. V kurzu 1 Kčs za 50 franků.

venou množstvím nočních barů. Středoevropského návštěvníka ohromila neonová světla podniků, která je zlákala k návštěvě. Skupinka mužů tak zhlédla kabaretní představení, v němž vystupovala téměř nahá děvčata. „*Dá se na to chvíli dívat, pozná člověk zase jiný svět – jiné mravy, ale pak se to stává nudné a divím se, že je možno takhle si vydělávat – nechati se prohlížet denně páry očí. To bych asi nemohl dělat. Tanečnice si asi těžce vydělávají na chleba.*“³⁹ Životní úroveň obyvatel přesto ohromovala, množství zboží na pultech obchodů rovněž. Důležitější pro všechny zúčastněné byly však jejich „životní zápasy“, které v těchto dnech sehrávali. Finálová utkání Mistrovství světa 1956 se blížila. S rostoucí všeobecnou nervozitou se hráči setkali i s neférovým jednáním od soupeřů. Nejdříve je překvapil tým Bulharska, který po jejich prohraném zápase neunesl tíhu okamžiku, při zvucích československé státní hymny se k našemu týmu otočili zády. Dostali za to roční distanc. Dalšího nekorektního jednání se dopustil tým SSSR, který nezvládl psychicky vývoj hry. Podle pravidel by stačilo k výhře našeho reprezentačního týmu ve finálových zápasech získat alespoň jeden set.⁴⁰ Sověti však protestovali a domohli se u organizačního výboru, kde jsme neměli zastoupení, změny pravidel, aby mohli v tomto okamžiku sehrát případně nový zápas. I když to bylo nespravedlivé rozhodnutí, nemohli proti tomu dělat nic. Byl to tedy v důsledku všech faktů se SSSR velmi dramatický zápas. Přes všechny snahy soupeřů československý tým zvítězil 3:2, a získal tak pro svou vlast titul mistrů světa. Po loňském vítězství na Mistrovství Evropy v Bukurešti tedy ještě větší úspěch. „*Těžko lze vyjádřit naše pocity, když v přeplněném paláci De Sports zazněla naše hymna a naše vlajka stoupala na stožáru vítězů. Ani jsme tomu nechtěli věřit, že se nám to podařilo. Až nadšené provolávání slávy a gratulace nás přesvědčily v skutečnost.*“⁴¹ Druží na mistrovství byli Rumuni a třetí Sověti. Domů odletěli vítězové přímo z Paříže. Tam je čekalo slavnostní uvítání. K. Paulus si ale z lidského hlediska nejvíce cenil, že přijeli jeho rodiče a blízcí příbuzní. „*Tim končí nejslavnější a nejúspěšnější zájezd mužů ČSR, o kterém se jistě budeme vyprávět za mnoho let a s hrdostí na vítězná utkání vzpomínati.*“⁴² Zájezdů a zážitků bylo ještě mnoho, časem však už mnohé hráče tolik nepřekvapovalo, co kolem sebe potkávají, a stávalo se to pro ně běžným. Protože před jakýmkoliv reprezentačním zájezdem museli hráči absolvovat soustředění mimo domov, stávalo se, že své rodiny neviděli hned několik týdnů v kuse. Snad i proto, alespoň u zmíněného K. Pauluse, převládala časem touha po domově. Během zahraničních výjezdů si všimli kvalitních sportovců i místní trenéři a funkcionáři. Stávalo se zcela běžně, že bylo našim hráčům nabízeno zahraniční angažmá, jako hráčům či hrajícím trenérům. Nezáleželo však pouze na rozhodnutí samotného hráče, ale především na vůli ÚV ČSTV. I K. Paulus, jako velmi platný hráč týmu, dostal takovou nabídku v roce 1963 při zájezdu do Belgie. Byla mu nabídnuta tre-

Titulní stránka časopisu Květy s československou výpravou na olympijských hrách v Mexiku 1968. Archiv tělesné výchovy a sportu Národního muzea.

nerská pozice národního mužstva na dva až tři roky. Samozřejmě až po olympijských hrách v Tokiu 1964.⁴³ Paulus však takovéto ambice neměl a do deníku si zapsal: „*Kdo ví, co bude za rok!*“⁴⁴

Vysílat československé sportovce do zahraničí mělo v náplni práce Ústřední tělovýchovné zařízení ČSTV Prago-sport, který vznikl jako účelové zařízení v roce 1967. K jeho agendě náleželo také zprostředkovávat placené služby ve vztahu k cizině, administrativně zajišťovat smlouvy se zahraničím, prohlubování komerce ve sportu, bezplatné vybavení reprezentace od zahraničních firem, jako například Adidas, Puma, Nike či Arena. Své sídlo měl v Parku kultury a oddechu Julia Fučíka v Praze-Holešovicích. Smlouva Prago-sportu si nárokovala od sportovce odvádění jisté procentuální dávky (uváděno v dolarech) z platu ze zahraničního angažmá.⁴⁵ Výše této procentuální částky byla individuální mezi jednotlivými sportovci z různých druhů sportů, ale

³⁹ ATVS NM, f. Volejbal, Deník Karla Pauluse Paříž 1956, Mistrovství světa. s. 10.

⁴⁰ Při rovnosti bodů dvou mužstev rozhodoval poměr setů.

⁴¹ ATVS NM, f. Volejbal, Deník Karla Pauluse Paříž 1956, Mistrovství světa.

⁴² Tamtéž.

⁴³ Zde byl poprvé zařazen volejbal mezi olympijské hry.

⁴⁴ ATVS NM, f. Volejbal, Deník Karla Pauluse Belgie 1963.

⁴⁵ Rozhovor s doc. dr. Rudolfem Duškem (bývalým místopředsedou pro vrcholový sport na ÚV ČSTV) dne 3. 5. 2016 vedený Šárkou Rámišovou.

i mezi samotnými volejbalisty (Josef Šorm⁴⁶ 20 %, Zdeněk Míka 33 %, Evžen Krob⁴⁷ 30 %, Hana Synovcová 12 %), bez jakéhokoli logického vzorce. Pragosport tímto způsobem získával ze zahraničí tak potřebné valuty.

Sportovec, který chtěl vyjet na zahraniční angažmá, musel splnit několik stanovených podmínek. Především musel ve své sportovní kariéře startovat za národní tým nebo v ligové soutěži. Zpravidla měl dosáhnout věku třiceti let, ale i tato podmínka měla své výjimky. Výhodou byly absolvované trenérské zkoušky. Ale především, bez zastupování Pragosportem nabízenou smlouvu nemohl nikdo ze sportovců podepsat, pokud se chtěl vrátit ze stáže zpět do země.⁴⁸ Uvolněnou politickou situaci v Československu ve druhé polovině 60. let 20. století vycítily i zahraniční kluby, které začaly hojněji oslovovat přímo sportovce či kontaktovat ČSTV. Krasobruslařka Hana Mašková⁴⁹ obdržela ve své korespondenci i velmi lukrativní jednostranně podepsanou smlouvu od společnosti Ice Follies ze 4. března 1969.⁵⁰ Tuto nabídku však samozřejmě nemohla přijmout. Ještě téhož roku však přes smluvní podmínky s Pragosportem začala jezdit v konkurenční americké lední revue Holiday on Ice.

Velký zájem byl o československé volejbalisty, především po období jejich slavných vítězství na olympijských hrách v Tokiu a Mexiku. Nemalá část volejbalistů směřovala na jih do Itálie, kde mnohá angažmá zprostředkoval trenér J. Kozák.⁵¹ Prvním volejbalistou zde byl hráč i trenér zároveň Zdeněk Humhal.⁵² V klubu Salvarini Parma a poté v Petrarca Padova působil od roku 1967 do roku 1971. Mistr světa z Paříže 1956, stříbrný z letních olympijských her v Tokiu 1964 a bronzový z her v Mexiku 1968 Josef Musil⁵³ hrál v letech 1968–1970

v týmu Panini Modena, se kterým získal dokonce italský titul.⁵⁴ Takových sportovců, nejen volejbalistů, byla celá řada.

Rok 1968 zatřásl celou československou společností, dotkl se bez výjimky i našich sportovců. Okupace zastihla například naše olympioniky na soustředění v různých krajích republiky, ale také v zahraničí. Všichni sportovci obdrželi nařízení vrátit se bezodkladně zpět do vlasti.⁵⁵ Účast na letních olympijských hrách v Mexiku tak byla ohrožena. Po dlouhých jednáních však naše reprezentace nastoupila v Mexico City na stadion Estadio Olimpico s vlajkonošem Bohumilem Goliánem⁵⁶ v čele a publikum skandovalo: „*Checo, Checo.*“ Místní, více než jiní, soucítili se situací v naší republice, protože i v jejich zemi to vše politicky vřelo. Volejbalová výprava pod vedením trenéra Václava Matiaška⁵⁷ a s již zmíněným hráčem Josefem Musilem získala bronzové medaile. Tato olympijská reprezentace patří historicky k nejúspěšnějším. Ve složitě pookupační době se však podmínky pro výjezd sportovců začaly pozvolna měnit. V počátku normalizačního období, tedy kolem roku 1970 ČSTV zahájilo stahování sportovců ze zahraničí. Některé stáhli ihned, u jiných čekali na vypršení smluvního období. Tato opatření se týkala nejen jednoho volejbalisty, jako byli například i Josef Kozák nebo Josef Šorm. Teprve po pěti letech, kdy se situace v zemi více „normalizovala“, mohli sportovci opět uvažovat o dalším zahraničním angažmá. A tak se například zmíněný Josef Musil vydal na sezonu 1975–1976 zpět do Itálie, ale tentokrát jako hrající trenér do Spem Faenza. Professionalizace sportu v zahraničí stejně jako u nás ještě nebyla běžnou, a tak si hráči povětšinou hledali k angažmá občanské povolání, aby vyšli s platem. Josef Musil pracoval jako tiskař ve

⁴⁶ Josef Šorm (*1932) byl volejbalistou ÚDA Praha, Dynamo Slavie Praha, Spartaku Potrubí, Dynamo Praha 7 Doprava a Lokomotivy Praha, trojnásobný mistr republiky. V letech 1960–1964 reprezentant ČSSR s účastí na dvou MS, jednom ME a OH 1964 se ziskem tří stříbrných medailí. V letech 1968–1970 hrající trenér Atlasu Kortrijk v belgické superlige a vítěz Belgického poháru 1970.

⁴⁷ Evžen Krob (1926–2009) byl volejbalista přezdívaný Pavouk nebo Dědek. Hrál za družstva SK Rakovník, Sokol Liberec I., ATK Praha (mistr republiky 1950), Dynamo Slavia Praha a Spartak Motorlet Praha. V letech 1949–1951 reprezentant ČSR s účastí na ME 1950 v Sofii (stříbrná medaile). Trenér Dynamo a Motorletu Praha, Aera Odolena Voda (mistra republiky 1977 a 1987), belgických týmů Ibis Kortrijk a Knack Roeselare a VK Region Rakovník. V roce 1974 přijal nabídku Petra Kopa a stal se jeho asistentem u mužské reprezentace ČSSR s vrcholem na OH 1976 v Montrealu (8. místo), kam již neletěl. Dlouholetý sportovní funkcionář.

⁴⁸ Rudolf DUŠEK, *Sport a jak to bylo*, Praha 2009, s. 117.

⁴⁹ Stala se pětinasobnou mistryní Československa, mistryní Evropy v soutěži žen v roce 1968 ve Švédsku, dvojnásobnou vicemistryní Evropy 1967/1969 a dvojnásobnou bronzovou medailistkou na světových šampionátech (1967 a 1968). Již ve věku 14 let se zúčastnila ZOH 1964, kde skončila na 15. místě. Její život předčasně ukončila tragická autonehoda ve francouzské obci Vouvray v roce 1972, kdy se s kolegyní z revue Květou Celfovou vracela autem z Paříže a jí řízený vůz za špatné viditelnosti v hustém dešti narazil do kamionu. Hana Mašková zahynula. Přežila Celfová, těžce zraněný byl francouzský stopař. Je pohřbena v Praze na Vyšehradě.

⁵⁰ ATVS NM, fond Krasobruslení, kart. č. 1, Hana Mašková.

⁵¹ Přínos J. Kozáka k rozvoji italského volejbalu je dodnes vysoce ceněn a došlo k němu mj. i přílivem bývalých československých reprezentantů a ligových hráčů do nejvyšší italské soutěže (série A1), dnes považované za nejkvalitnější klubovou soutěž na světě.

⁵² Zdeněk Humhal (1933–2015). Volejbalista družstva Slavia VŠ Praha, pětinasobný mistr republiky. Akademický reprezentant, účastník tří světových akademických letních her (univerziád), akademický mistr světa z Torina 1959. V letech 1954–1964 reprezentant ČSR a ČSSR, účastník OH, dvou MS a tří ME se ziskem pěti medailí (2 zlatých a 3 stříbrných). V letech 1967–1971 byl prvním československým hráčem, resp. hrajícím trenérem v nejvyšší italské soutěži – sérii A1 (Parma, Padova).

⁵³ Josef Musil (1932–2017), volejbalista přezdívaný Bulda, hrál jako nahrávač Sokola Vysočany, resp. Spartaku ČKD Stalingrad, ATK, resp. ÚDA Praha, Slavie VŠ Praha a italských celků Modeny, Loreta a Faenzy, osminásobný mistr republiky a mistr Itálie 1970. V letech 1952–1968 reprezentant ČSR a ČSSR s účastí na dvou OH, pěti MS a čtyřech ME s celkovým ziskem 10 medailí (4 zlatých, 5 stříbrných a 1 bronzové). Trenér dorostenců VŠ Praha, extraligových žen Slavie Praha IPS a mužů Loreta. Zasloužilý mistr sportu, držitel Medaile O. Koutského. V roce 2001 vyhlášen anketou ČVS nejlepším čs. volejbalistou 20. století a stejnou anketou FIVB vyhodnocen jako 5. nejlepší hráč světa. V roce 2004 uveden do Světové volejbalové síně slávy (Holyoke – Massachusetts – USA). Držitel státních vyznamenání Za vynikající práci (1966) a Za zásluhy (2009).

⁵⁴ Zdeněk VRBENSKÝ – Miloslav EJEJEM – Václav VĚRTELÁŘ, *Zlatá kniha volejbalu*, Praha 2016, s. 31.

⁵⁵ ATVS NM, f. Olympijské hry, kart. č. 3 Mexiko 1968, Zpráva ČSOV.

⁵⁶ Bohumil Golián (1931–2012) byl slovenský volejbalista, reprezentant Československa, člen stříbrného týmu na olympijských hrách v Tokiu a bronzového na hrách v Mexiku. Zlatý z Mistrovství světa ve volejbalu v letech 1956 a 1966 a stříbrný z let 1960 a 1962.

⁵⁷ Václav Matiašek (1922–1987), smečář SK Prosek, Sokola ČKD Praha IX, resp. Sokola a Spartaku ČKD Stalingrad. V letech 1948–1950 reprezentant ČSR s účastí na MS 1949 v Praze a ME 1950 v Sofii se ziskem dvou stříbrných medailí. Od roku 1952 pracovník Státního výboru pro tělovýchovu a sport, resp. ČSTV od roku 1957. Funkcionář sekce odbíjené SV TVS a ÚV ČSTV, člen Ústřední trenérské rady a státní trenér. V letech 1952–1954 a 1965–1968 trenér mužské reprezentace ČSR a ČSSR se ziskem čtyř medailí (jedné zlaté, dvou stříbrných a jedné bronzové).

firmě bratrů Panini – majitelů stejnojmenného klubu v Modeně. Josef Šorm pracoval pro tiskárnu Atlas jako řidič a hlasatel reklamního vozu.⁵⁸ Zcela výjimečné podmínky při svém angažmá na Sicílii měla první československá volejbalistka v zahraničí Hana Synovcová.⁵⁹ Ta byla vyslána za velmi nestandardních podmínek v roce 1969. Tato ligová hráčka ve svých 33 letech byla už téměř u konce své aktivní sportovní kariéry, měla šestiletého syna a uvažovala, že se bude věnovat pouze svému občanskému povolání. Ve výše uvedeném roce však dostala příkaz od ÚV ČSTV odcestovat na půlroční angažmá na Sicílii, do lokality, kam nikdo z hráčů nechtěl. Svaz jí dokonce po rychlé domluvě umístil syna k prarodičům, protože manžel, rovněž ligový hráč Ladislav Synovec,⁶⁰ byl pracovním vytížený. Od příkazu k odletu uběhl pouhý měsíc, kdy se měla H. Synovcová na cestu připravit. Podepsala smlouvu s Pragosportem v češtině a smlouvu s klubem Mediteranea Catania v angličtině, které vůbec nerozuměla. Sicilský zaměstnavatel měl kromě platu ve výši 180 dolarů pro vyslanou expertku zajistit bydlení a stravu a odvádět Pragosportu navíc 25 dolarů měsíčně. Po dobu zahraničního angažmá nesměl být ukončen pracovní poměr u tuzemského zaměstnavatele, ten měl za povinnost dát sportovci neplacenou dovolenou. Pragosport proplácel zákonnému zástupci dítěte dávky, ale za podmínku si stanovil, že musí zůstat v ČSSR. Měl v náplni práce i zařídit veškeré organizační záležitosti. H. Synovcová se o nic nestarala, před odletem obdržela letenku a česko-italský slovník.⁶¹ Přes veškeré obavy, že letí do neznáma, se s prostředím rychle sžila a po čase jí ani jazyková bariéra nečinila problém. Místní klub jí zajistil ubytování, uklízečku, v jakékoliv restauraci, kam zavítala, měla jídlo zdarma. Majitel klubu jí zajišťoval ošacení a vysoký komfort. Z toho důvodu ani sportovkyně příliš neřešila, že namísto smluvené částky dostává jen 110 dolarů měsíčně. Časem zjistila, že majitel klubu pan Alesandro Penissi je synem místního mafiánského bosse. Až poté dokázala rozklíčovat neobvyklé chování lidí v její přítomnosti. Do té doby si velkou úslužnost vysvětlovala místní mentalitou lidí. Přesto nelze Haně Synovcové upřít oblíbenost její osoby mezi laickou veřejností, kterou přisuzuje svému vzhledu drobné blondýnky. Dle jejích slov: „*V novinách přehrabovali jen mrtvolu a mě.*“⁶² I když nebyla spokojena s profesionalitou hráček ve svěřeném týmu, i přes prvotní obavy si po sezoně život na Sicílii oblíbila natolik, že požádala ÚV ČSTV

o prodloužení smlouvy. Na straně zahraničního zaměstnavatele svolení měla, dokonce jí našli i zařazení pro manžela, přesto byla žádost československou stranou přes veškeré intervence zamítnuta. Největší obavu měl ÚV ČSTV z emigrace sportovců. I z toho důvodu nedovoloval, až na výjimky, odjet do zahraničí s rodinou. Přesto není známo mnoho volejbalistů, kteří by se o útěk pokusili. Pokud by se hráč rozhodl nevrátit se s týmem ze zahraničního zájezdu zpět, mělo by to dopad na celý tým a trenéra. Snad i pro styl týmové hry a soudržnost hráčů k tomuto nedocházelo.

Po každém příjezdu ze zahraniční cesty bylo zapotřebí vyplnit „Zprávu vedoucího zájezdu čs. sportovců do zahraničí“,⁶³ která musela být odevzdána na kádrové oddělení ČSTV. Musela obsahovat informace o přípravě akce, její organizaci a sportovně-technické zhodnocení. Přílohou bylo i zhodnocení politického ohlasu a významu zájezdu, které se objevilo v médiích. V programu zájezdu bylo často i pořádání besed. V okamžiku, kdy se sportovci setkali s krajany či emigranty, nemohla být tato skutečnost zamlčována, naopak měla být podrobně rozpracována. Zpráva dále obsahovala informace o chování celé výpravy, vystupování jednotlivců, zdravotní zhodnocení hráčů, vyúčtování přidělených platidel v hotovosti nebo šeků či akreditiv. Pokud dostal tým nebo jednotlivec nějaký oficiální dar, ve zprávě musel být rovněž zaznamenán.⁶⁴

I přes oficiální poslání zahraničních cest se sportovec mimo sportoviště choval jako běžný turista. Valuty, které obdrželi reprezentanti, na celý pobyt nestačily, a tak provázeli vlastní. Z deníků Karla Pauluse je ale zřejmé, že ne všichni bažili po materiálu. Objevování neznámého bylo nezaplaceným přínosem pro rozvoj osobnosti. Domnívám se, že jistá dávka svobody volného pohybu, kterou přinášela příležitost vycestovat z území Československa, snižovala riziko emigrace, která byla běžnější spíše u individuálních sportovců. Za těmito výhodami stála ale tvrdá práce sportovce a odpírání si volného času. Z důvodu neprofesionalizace sportu byl na hráče vyvíjen vysoký tlak, vydávat nejlepší sportovní výkony při trénincích a soutěžích, zároveň museli zvládat své občanské povolání i rozdělit pozornost a péči rodině. Jejich výkony nesoupeřily jen na poli sportovním, ale i na poli politickém. Jejich jména a činy byly využívány pro lepší propagaci státu. Ne vždy si to sportovec uvědomoval a mohl to použít ve svůj osobní prospěch.

⁵⁸ M. JANDA, *Začalo to volejbalem*, s. 51.

⁵⁹ Hana Synovcová rozená Vacková (*1936) je mistryně sportu, pětinasobná mistryně republiky s celky ÚDA a Dynamo, resp. Slavia Praha, reprezentantka ČSR a první česká volejbalistka v italské sérii A1. V sezoně 1969/70 v roli hrající trenérky pomohla sicilskému týmu Mediterraneo Catania k zisku mistrovského titulu. V roce 1995 pracovala v realizačním týmu Carla Capalba, který zakládal Mezinárodní pražský maraton.

⁶⁰ Ladislav Synovec (1934–2015), volejbalista na pozici nahrávače pražských družstev Sokol Dynamo Slavia, Tatran Isoxyl, ÚDA, Dynamo a Lokomotiva, dvojnásobný mistr republiky z let 1955 a 1962. V letech 1953–1962 reprezentant ČSR a ČSSR s účastí na dvou ME a jednom MS se ziskem tří zlatých medailí.

⁶¹ Rozhovor s paní Hanou Synovcovou ze dne 13. 4. 2016 vedla Šárka Rámišová.

⁶² Tamtéž.

⁶³ ATVS NM, f. Volejbal, Zpráva vedoucího zájezdu čs. sportovců do zahraničí.

⁶⁴ Tamtéž.